

Розділ 2

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2019.1\(53\).34-38](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2019.1(53).34-38)

УДК 331

Вітряк Т.Б., Плисенко Г.П.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ МЕТОДИКИ ПРОФІЛЮВАННЯ БЕЗРОБІТНИХ В ПРАКТИКУ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ

У статті обґрунтовано сутність методики профілювання безробітних, як інструменту для виявлення проблемних категорій з високим ризиком тривалого безробіття на ранній стадії, залучення їх у спеціальні програми з урахуванням особливостей різних категорій безробітних громадян. Проаналізовано та узагальнено передовий зарубіжний досвід профілювання безробітних для розширення спектру заходів взаємодії з шукачами роботи та врахування індивідуальних вподобань і нахилів у професійній сфері, ступеню трудової мотивації та мобільності тощо. Запропоновано методику розподілення безробітних на три профільні групи за критеріями ступеня мотивації та потенціалу до працевлаштування.

Ключові слова: профілювання, безробітні, кар'єрний радник, ринок праці, служба зайнятості.

Постановка проблем. Ефективність роботи державної служби зайнятості наочно проявляються у напрямі працевлаштування безробітного населення. У зв'язку з цим виникає потреба розширення спектру заходів взаємодії з безробітним населенням та врахування індивідуальних вподобань і нахилів у професійній сфері, ступеню трудової мотивації та мобільності тощо. Диференційований підхід до безробітного населення та його сегментація залежно від ступеня імовірності довготривалості безробіття дозволять досягти максимального ефекту від реалізації активних програм сприяння зайнятості, раціонально розподілити фінансові та людські ресурси, спрямовані на допомогу безробітним. У цьому контексті виникає необхідність вивчення спеціальних методик роботи з безробітним населенням, однією з яких є профілювання.

© **Вітряк Т.Б.**, к.е.н., завідувач проблемної науково-дослідної лабораторії інституційного забезпечення діяльності державної служби зайнятості та партнерської взаємодії з роботодавцями, Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України, тел: 098-799-64-29, e-mail: tvitryak@ukr.net

Плисенко Г. П., к.е.н., провідний науковий співробітник, Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України, e-mail: galinaplysenko@gmail.com

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед вітчизняних вчених, які досліджували методику профілювання можна виокремити Н. Савченко [2], яка розглядала профілювання клієнтів служби зайнятості як інноваційну технологію діяльності сервісних інституцій. Л. Ільч та Н. Якімова досліджували сучасні технології профілювання безробітного населення та можливості їхнього застосування в Україні. О. Волгіна та Н. Гусак [3] досліджували питання проведення процедури профілювання та застосування підходу кейс-менеджмент центрами зайнятості при роботі з безробітними.

Формулювання цілей статті. Основним завданням статті є дослідження методики профілювання безробітних провідними країнами Європейського Союзу із найнижчим рівнем безробіття з метою імплементації їхнього досвіду в діяльність Державної служби зайнятості України.

Опис основного матеріалу дослідження.

Єдиним державним органом в Україні, метою діяльності якого є реалізація політики зайнятості населення, його професійної орієнтації, перепідготовки, соціальної допомоги безробітним громадянам, надання роботодавцям послуг відповідно до їхніх потреб та запитів, сприяння у працевлаштуванні шукачам роботи та окремим категоріям громадян, які не конкурентоспроможні на ринку праці, та інше

виступає Державна служба зайнятості України (далі – Служба). Її діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністерство соціальної політики України. Оскільки одне із завдань Служби – сприяння зайнятості населення.

Найважливішою ефективною формою протидії тривалому безробіттю на ринку праці є активні програми зайнятості. З 1 січня 2019 року набрав чинності новий Порядок реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу. З метою покращення сервісного обслуговування клієнтів і забезпечення працевлаштування громадян введено концептуально новий, індивідуальний підхід для кожного шукача роботи – інститут кар’єрного радника. Порядком також закріплено профілювання безробітних і шукачів роботи в якому визначено, що профілювання – це система оцінки ступеню мотивації до праці особи, яка шукає роботу, чи зареєстрованого безробітного, попиту на професію на ринку праці, можливості працевлаштування, ризику тривалого безробіття та визначення обсягу і видів послуг, що надаватимуться з метою повернення таких осіб на ринок праці.

Профілювання дає змогу визначити певну тенденцію: частина безробітних, з якими

кар’єрний радник працює більш активно, визначається виходячи з обмеження ресурсів, і може змінюватися залежно від посилення або послаблення цих обмежень. Сутність профілювання полягає у розподіленні безробітних осіб, які звернулися до державної служби зайнятості на групи з урахуванням чинників ризику тривалого безробіття на основі індивідуальних характеристик особи, її трудового потенціалу [2].

Профілювання дає змогу здійснити розподіл безробітних на групи відповідно за ризиком тривалості безробіття, який оцінюється на підставі індивідуальних характеристик безробітного, що відображають його потенціал працевлаштування і мотивацію. Сенс профілювання полягає в ранньому виявленні безробітних, які потенційно можуть стати довготривалими безробітними, відбір для них спеціальних програм активної політики зайнятості з урахуванням стану регіонального ринку праці.

Актуальність та дієвість світової практики організації профілювання безробітного населення потребує детального вивчення досвіду таких країн, як: Польща, Чехія, Болгарія, Австрія, Словенія, Литва, де спостерігається найнижчий рівень безробіття за останні роки від 2,9% до 7,1% відповідно (див. табл. 1 і табл. 2).

Таблиця 1

№ з/п	Країни ЄС та інші	Рівень безробіття країн ЄС*	
		Рівень безробіття за методологією МОП, % (2017 р.)	Рівень безробіття за методологією МОП, % (2018 р.)
1	Чехія	2,9	3,1
2	Польща	4,9	5,8
3	Болгарія	5,2	6,1
4	Австрія	5,5	6
5	Словенія	6,6	5,2
6	Литва	7,1	7,3

*Джерело: складено авторами на основі [4]

Таблиця 2

Характеристика інструментів та методики профілювання країн ЄС*			
№ з/п	Країни ЄС та інші	Групи профілювання	Інструменти та методики профілювання
1	Чехія	3	Профілювання на основі роботи з клієнтами
2	Польща	3	Змішана система: статистичне профілювання та робота з клієнтами
3	Болгарія	3	Змішана система: статистичне профілювання та робота з клієнтами
4	Австрія	3	Профілювання на основі роботи з клієнтами
5	Словенія	3	Профілювання на основі роботи з клієнтами
6	Литва	3	Змішана система: статистичне профілювання та робота з клієнтами

*Джерело: складено авторами на основі [1]

У травні 2014 року Міністерство праці та соціальної політики **Польщі** (далі – МТСП), яке відповідає за формування політики у сфері

зайнятості та боротьби з безробіттям запровадило систему на основі збору даних та профілювання. Профілювання передбачає розподіл всіх

безробітних на 3 категорії, з урахуванням їх індивідуальних особливостей. Ці категорії розподілені за наступними групами: I – зареєстровані, II – постійні, III – визнані безробітними. До цих груп входять особи: до 25 років; старші 50 років; довготривалі безробітні; безробітні із соціальною допомогою; жінки, які повертаються після народження дитини; особи без професійної кваліфікації, професійного досвіду або без другої вищої освіти; батьки-одиначки; колишні злочинці; люди з інвалідністю [1].

Віднесення до певної категорії визначається типом програм, які пропонуються фахівцями місцевих бюро праці та, які конкретна особа може отримати від них (наприклад, працевлаштування, професійне навчання, допомога на активацію). Ця категоризація ґрунтується на даних, зібраних під час комп'ютерного інтерв'ю з безробітними. Їхні розміри повідомляються в електронній базі даних, і кожному з них присвоюється оцінка.

Визначається підсумкова оцінка і категорія, до якої слід віднести даного безробітного за алгоритмом. У той же час логіка профілювання і сам алгоритм є конфіденційною інформацією. У результаті цього безробітні не знають, наскільки певні індивідуальні особливості або життєві обставини впливають на те, щоб бути віднесеним до певної категорії.

Програма профілювання, яку проводить ДСЗ Польщі, передбачає обробку даних приблизно 1,5 мільйони громадян, які зареєстровані як безробітні. Ця кількість становить значну частину польського населення. Існує Програма, яка об'єднує однією мережею усі 341 місцеве бюро праці. Використовується одна ІТ-систему і однакова для всіх нормативно-правова база, розроблена МТСП. З іншого боку, існують значні відмінності у місцевій практиці та способах використання Програми профілювання, що впроваджена по всій країні. Це пов'язано з деякими правовими положеннями у поєднанні зі значними відмінностями між місцевими бюро праці та наявними в часі ресурсами та організаційною культурою [1].

У **Литві** ключову роль у виборі інструментів профілювання відіграють працівники служб зайнятості. Саме вони обирають використовувати статистичне профілювання або роботу з клієнтами (див. табл. 2). Змішана система профілювання запроваджена ДСЗ у 2012 році та визначено профіль однією з частин процесу, а не цілим процесом. Він має бути одним з інструментів для зменшення довготривалого безробіття та доступним для працівників служб зайнятості.

Змішані підходи до технології профілювання є спільними для всіх держав-членів ЄС. Наприклад

у **Фінляндії**, було виявлено, що статистичне профілювання має ступінь точності 90%. Але, незважаючи на високий рівень точності, працівники служб зайнятості не бажали застосовувати даний інструмент профілювання. Фінські працівники служб зайнятості вважали, що взаємодія між фахівцями та безробітними сприяє кращому наданню послуги.

У **Чеській Республіці** ще не впровадили профілювання на основі статистичних інструментів, але були проведені дослідження, які показали, що застосування даної методики на основі статистичних методів має високий рівень прогностичного успіху. Дослідження було проведено в 2011 році Інститутом праці та соціальних справ, в результаті якого встановлено, що «можна досить точно передбачити ймовірність пошуку нової роботи з використанням даних офіційного реєстру». У цих дослідженнях наявні рекомендації щодо розробки моделі із значним локальним фокусуванням через переконання, а також те, що «статистичне профілювання, здається, є оптимальним компромісом».

Нині фахівці чеської ДСЗ використовують інструменти профілювання на основі роботи з клієнтами. Безробітні поділені на 3 категорії. Послуги визначаються місцевими умовами ринку праці та ймовірністю отримання робочої сили роботодавцями. Вони доступні для: безробітних більше шести місяців; осіб лише з обов'язковою освітою, які більше не планують навчатися; осіб з дітьми віком до 15 років; шукачів роботи, які були звільнені внаслідок структурних змін; осіб старше 50 років.

У **Словенії** використовується практика профілювання на основі роботи з клієнтами, а також використовуються якісні методи. Шукачі роботи поділяються на одну з трьох груп: у першу групу – низький ризик – входять нещодавно зареєстровані шукачі роботи, які можуть знайти роботу без допомоги; у другу групу – високий ризик – люди з інвалідністю; у третю групу – безробітні менше одного року.

В **Австрії** використовується профілювання на основі роботи з клієнтами. Шукачі роботи реєструються фахівцями служб зайнятості, які враховують потреби безробітних. Послуги спрямовані на тих, хто був безробітним протягом трьох місяців або більше, плюс ті, які належать до однієї з наступних цільових груп: випускники шкіл та вищих закладів освіти; жінки у відпустці по догляду за дітьми; люди з інвалідністю. Шукачі роботи поділяються на одну з трьох груп на основі їхнього рівня за визначеними характеристиками.

У **Болгарії** профілювання здійснюється за змішаною системою: статистичне профілювання та на основі роботи з клієнтами. Система профілювання базується на трьох категоріях: перша категорія – високо мотивовані шукачі роботи; друга категорія – вразливі групи, такі як люди з інвалідністю та батьки-одиначки; третя категорія – молодь, що є тривалими безробітними.

В **Україні**, згідно затвердженої Методики здійснення первинного та поглибленого профілювання осіб, які шукають роботу, та зареєстрованих безробітних (наказ Міністерства соціальної політики України від 19 грудня 2018 року № 1910) визначено п'ять профільних груп. Доцільним є імплементація досвіду профілювання в управлінську практику державної служби зайнятості, оскільки приклад країн з найнижчими показниками рівня безробіття свідчить про ефективність технології профілювання саме з розподілом безробітних на три категорії. Також при даній технології необхідно враховувати тип регіонального ринку праці; бути «вбудованим» у наявну практику роботи державної служби зайнятості; бути простою і зрозумілою у використанні технологією. Відтак, запропоновано виділити **три профільні** групи безробітних на вітчизняному ринку праці.

У **першу** групу потрапляють громадяни, працевлаштування або зайнятості яких можливі в короткі терміни (1–2 місяці – тривалість безробіття). Безробітні, які мають високу мотивацію та середній потенціал до працевлаштування, володіють навичками і технікою пошуку роботи, готові приступити до роботи в досить короткий термін. До цієї групи відносять особи, які відповідають професійній кваліфікації та вимогам роботодавця; мають бажання працювати та активність у пошуку роботи; мають досвід роботи; відсутня довготривала перерва в професійній діяльності; відсутність медичних протипоказань до роботи за наявною професією. Також сюди можна віднести вразливі групи, такі як люди з інвалідністю та батьки-одиначки, але які відповідають вище зазначеним характеристикам.

До **другої** – особи із середнім або низьким рівнем мотивації та середнім або низьким потенціалом до працевлаштування, в цілому готові до трудової діяльності, але які відчувають певні труднощі в пошуку роботи. В цю групу можуть входити безробітні у яких є бажання працювати, вони проявляють активність у пошуку роботи, мають навички пошуку роботи, але в них недостатній рівень кваліфікації; відсутність відповідної професії, на яку є попит у

роботодавців; відсутній досвід роботи та є наявність тривалої перерви в роботі; які мають низький рівень кваліфікації та недостатній досвід за спеціальністю; відсутні навички самопрезентації; мають труднощі в процесі пошуку роботи; вразливі групи населення.

У **третьою** групу – особи з низьким рівнем мотивації та низьким потенціалом до працевлаштування, що не готові негайно приступити до роботи (як правило – тривалі безробітні). У цю групу можуть потрапити громадяни у яких відсутнє бажання працювати; неготовність приступити до роботи в найближчий час; відсутній досвід роботи; відсутня професійна кваліфікація; які мають тривалу перерву в роботі; часті зміни робочих місць; наявність серйозних проблем зі здоров'ям; наявність звільнень за дисциплінарні порушення трудової дисципліни; сезонні працівники; звільнені з місць позбавлення волі. Сюди ж можуть потрапити громадяни передпенсійного віку, як з хорошим заробітком, так і з низьким, зацікавлені в отриманні дострокової пенсії, або налаштовані на пасивне очікування пенсійного віку; громадяни, які мають обмеження у трудовій діяльності або люди з інвалідністю II–III групи, матері малолітніх дітей та інші громадяни зацікавлені в отриманні додаткової матеріальної підтримки та інших вигод. На основі вищезазначеного пропонується наступний розподіл безробітних громадян на профільні групи, який представлений в табл. 3.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Профілювання безробітних – це система поділу безробітних на групи відповідно за ризиком тривалого безробіття, який оцінюється на підставі індивідуальних характеристик безробітного, що відображають його потенціал працевлаштування і мотивацію. Сенс профілювання полягає в ранньому виявленні безробітних, які мають високі шанси стати тривало безробітними, і підбір для них спеціальних програм активної політики зайнятості з урахуванням стану регіонального ринку праці [3]. Профілювання є науково обґрунтованим інструментом і дає можливість оптимізувати роботу державної служби зайнятості та зосередити послуги саме на тих безробітних, які найбільше їх потребують. Перевагою є те, що ця технологія автоматизована та базується на об'єктивній інформації про кожного безробітного. Профілювання є однією зі спеціальних методик взаємодії державної служби зайнятості та безробітних в сучасних умовах загострення протиріч на ринку праці. Ця система досить розвинена та використовується ще на перших стадіях роботи з безробітними. Профілювання безробітних дозво-

Розподіл безробітних громадян на профільні групи*

№ профільної групи та її характеристика	Опис профілю
Профільна група 1 Високий рівень мотивації та середній потенціал до працевлаштування	– повна відповідність особистих і професійних якостей вимогам ринку праці – готовність розпочати роботу; – бажання працювати та активність у пошуку роботи; – наявність досвіду роботи, умінь та навичок; – недостатній рівень кваліфікації; – відсутність стажу роботи; – наявність тривалої перерви в роботі – відсутність медичних протипоказань до роботи за наявною професією.
Профільна група 2 Середній або низький рівень мотивації та середній або низький потенціал до працевлаштування	– наявність бажання працювати та активність у пошуку роботи; – наявність навичок пошуку роботи, самопрезентації; – недостатній рівень кваліфікації; – наявність спеціальності, щоне користується попитом на ринку праці; – відсутність тривалого стажу роботи.
Профільна група 3 Низький рівень мотивації та низький потенціал до працевлаштування	– неготовність стати до праці; – відсутність професії (спеціальності) на ринку праці; – відсутність умінь та активності в пошуку роботи; – наявність тривалої перерви в роботі; – відсутність досвіду роботи; – наявність частих змін місця роботи; – наявність звільнень за дисциплінарні порушення трудової дисципліни; – налаштованість на максимально довге перебування в статусі безробітного; – наявність серйозних проблем зі здоров'ям.

*Джерело: розроблено авторами

ляє набагато ефективніше використовувати фінансові ресурси, призначені для боротьби з довготривалим безробіттям, значно швидше досягати скорочення його тривалості та контингенту. Використовуючи профілювання безробітних, дер-

жавна служба зайнятості стає гнучкішою і працює інтенсивніше з безробітними, які знаходяться у високих групах ризику довготривалого безробіття, що у свою чергу дає змогу оптимальніше розподіляти людські та економічні ресурси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dr Sally-Anne Barnes, Sally Wright, Pat Irving, Dr Isabelle Deganis. Identification of latest trends and current developments in methods to profile jobseekers in European Public Employment Services: Final report, 2015. – 117 p.
2. Савченко Н.В. Профілювання клієнтів служби зайнятості як інноваційна технологія діяльності сервісних інституцій / Н.В. Савченко // Держава та регіони. Серія: Державне управління, 2018 р., №2 (62). – С. 79–84.
3. Профілювання та кейс-менеджмент в сфері зайнятості населення: метод. посібник [авт. кол.: О. Волгіна, Н. Гусак] / упорядн. – заг. ред. О. Іванова, О. Волгіна; ПРООН в Україні, Проект «Підтримка реформи соціального сектору в Україні». – К.: Ваїте, 2017. – 72 с.
4. Евростат. – [Електронний ресурс]. – URL: https://ec.europa.eu/eurostat/home?p_auth=BMAauWo7&p_p_id=estatse

REFERENCES

1. Dr Sally-Anne Barnes, & Sally Wright, Pat Irving, & Dr Isabelle Deganis (2015). Identification of latest trends and current developments in methods to profile jobseekers in European Public Employment Services: Final report [in English].
2. Savchenko, N. V. (2018). Profilyuvannya kliyentiv sluzhby zaynyatosti yak innovatsiyna tekhnolohiya diyal'nosti servisnykh instytutsiy [The profiling of clients of the employment service as an innovative technology of the activity of service institutions]. Derzhava ta rehiony. Seriya: Derzhavne upravlinnya – State and regions. Series: Public Administration, 2 (62), 79–84 [in Ukrainian].
3. Ivanova, O. , & Volgina, O. (Eds). (2017). Profilyuvannya ta keys-menedzhment v sferi zaynyatosti naseleण्या [Profiling and case management in the sphere of employment]. K.: Vaite [in Ukrainian].
4. Eurostat (n.d.). ec.europa.eu. Retrieved from: https://ec.europa.eu/eurostat/home?p_auth=BMAauWo7&p_p_id=estatse [in English].

Одержано 14.03.2019